

Undervisning och ledarskap 2020

- Analysrapport över hur undervisningen utvecklas och elevers upplevelse av sin lärandemiljö i Varbergs kommunala grundskola, grundsärskola och fritidshem
-

**VARBERGS
KOMMUN**

Sammanfattning

Undervisning och ledarskap är en analysrapport för de kommunala verksamheterna grundskola, grundsärskola och fritidshem. Rapporten följer upp delar av nämndens mål och nationella mål. Processen ska bidra med analys och stöd i utvecklingsarbete för undervisning och pedagogiskt ledarskap. I processen *Undervisning och ledarskap* ingår elevenkät, elevsamtal och dialog med lärare. Elevernas och lärarnas perspektiv är sedan en del i kvalitetsdialog mellan rektorer, verksamhetschef och representanter från förvaltningens kvalitetsteam där det sker ett kollegialt lärande för alla parter.

Eleverna i Varberg är medvetna om undervisningens betydelse och har höga förväntningar på den. I enkät och samtal med eleverna i grundskolan beskriver de att undervisningen har hög kvalitet när den utgår från deras egen nivå och utmanar dem vidare, att undervisningen är varierad, att den känns meningsfull både här och nu samt för livet framåt, att både klasskamrater och lärare skapar goda relationer och är engagerade. Det ställer höga krav på lärarnas undervisning, höga krav på rektor att skapa en organisation där lärarna kan utveckla sin undervisning och höga krav på att förvaltningen stödjer processer med fokus på undervisningens kvalitet.

I analys framgår att det finns en hög kvalitet i undervisningen och i skolornas utvecklingsarbete avseende:

- Formativ undervisning med fokus på vad som ska läras, på vilka sätt det ska läras samt att undervisningen är på en bra nivå och utmanar framåt
- Systematisk och kollegial analys och planering av undervisningen för att främja elevernas lärande
- Distribuerat ledarskap för att leda och stödja undervisningsutvecklingen
- Rektors ledarskap och organisering för att främja en positiv skolkultur
- Långsiktig målstyrning med fokus verksamhetens grunduppdrag och medarbetarnas delaktighet

Fyra utvecklingsområden har identifierats i analysen:

- Undervisning som är relevant, ger lust att lära mer och skapar delaktighet för eleverna
- Tydliga strategier och innehåll för nämndens mål *Motivation för lärande* på skolorna och förvaltningsövergripande
- Varierad kompetens i grundsärskolan och fritidshemmet hos pedagogerna vilket påverkar likvärdigheten i att utveckla undervisningen
- Stöd för rektors pedagogiska ledning utifrån behov

På rektorsmöte hösten 2020 fördjupas hur verksamheterna och förvaltningen kan formera sig utifrån analysen, med utgångspunkt i vilka ledarhandlingar som kan förfinas och utvecklas på alla nivåer.

Nationella och lokala mål

Det systematiska kvalitetsarbetet syftar till att analysera måluppfyllelse både för nämndens mål och nationella mål. Processerna i kvalitetsarbetet belyser flera mål samtidigt och analysen berör därför många områden. I årets *Undervisning och ledarskap* är de nationella målen *Kunskaper*, *Elevernas ansvar och inflytande* samt *Rektorns ansvar* de som är i förgrunden, tillsammans med alla tre nämndsmål. Rapporten är en del i att följa upp målen. Bedömning av nämndsmålen måluppfyllelse i sin helhet görs i nämndens årsredovisning.

Normer och värden

Kunskaper

Elevernas ansvar och inflytande

Skola och hem

Övergång och samverkan

Skolan och omvärlden

Bedömning och betyg

Rektorns ansvar

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning.....	5
2. Bärande delar för undervisningens kvalitet	7
3. Grundskolornas arbete med att utveckla undervisningens kvalitet.....	9
3.1. Kultur i klassrummet	9
3.2. Hur innehållet behandlas	10
3.3. Struktur och arbetssätt för innehållet	13
3.4. Meningsskapande	15
4. Analys av grundskolans utveckling av undervisningen	17
4.1. Utvecklingsområden i fokus	17
4.2. Skolornas strategier för att utveckla olika områden	20
4.3. Sammanfattning	24
5. Grundsärskolans arbete med att utveckla undervisningens kvalitet	25
6. Fritidshemmets arbete med att utveckla undervisningens kvalitet.....	27
6.1. Analys av fritidshemmets utveckling av undervisningen.....	27
6.2. Sammanfattning	29
7. Avslutning	31
7.1. Kvalitet att värna.....	31
7.2. Utvecklingsområden	32
8. Källförteckning.....	33
9. Bilaga – Enkätfrågor/påståenden.....	34

1. Inledning

Skollagen (2010:800, kap. 4, 3§) fastslår att varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå följa upp utbildningen genom ett systematiskt kvalitetsarbete. Detta genomförs enligt årshjul för det systematiska kvalitetsarbetet som innehåller fyra delmoment: *Undervisning och ledarskap* syftar till att följa och analysera arbetet med att främja elevers lärande. *Värden och lika möjligheter* sätter fokus på barns och elevers lika möjligheter i förskola och skola. *Förutsättningar och resultat* följer betyg och andra resultat i relation till olika förutsättningar för skolorna. *Insatser och fokusområden* innebär uppföljning och analys av riktade insatser eller andra prioriterade fokusområden.

Processen Undervisning och ledarskap

Undervisning och ledarskap är en utvecklingsprocess i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. Processen ska bidra med analys och stöd i utvecklingsarbete för undervisning och pedagogiskt ledarskap. Konkret innebär processen en möjlighet för rektor att få stöd i analysen av sitt utvecklingsplansarbete och för förvaltningen att genomföra analys av verksamhetsplansarbetet i syfte att utveckla arbetet framåt.

Processen börjar i grundskolan med elevenkät och samtal med elever. Varje enhet ska därefter genomföra enhetsanalys inför dialog med förvaltningen. Efter dialog mellan lärare och förvaltning ger förvaltningen input och stöd för analys till kvalitetsdialog med rektorer. I kvalitetsdialogen är utvecklingsplansarbetet i fokus. Fritidshem och grundsärskola ingår i processen från kvalitetsdialogerna och framåt.

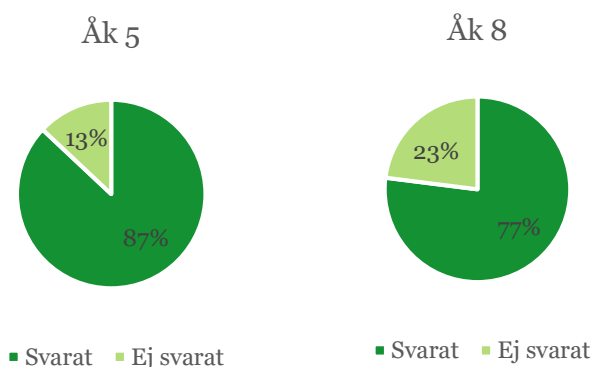
Processbeskrivning Undervisning och ledarskap

Elevenkät och dialog med elever

Som en del i uppföljning och analys av undervisningens kvalitet genomförs enkät för elever i grundskolans årskurs 5 och 8. Enkäten har besvarats av 1 211 elever under höstterminen 2019.

Enkätfrågorna/påståendena reviderades av förvaltningens kvalitetsstrateg och koordinators tillsammans med förstelärare under höstterminen 2019. Se frågorna i bilaga.

Svarsalternativen syftar till att få information hur frekvent frågan/påståendet anses vara i undervisningen, svarsalternativen var: *Alltid eller nästan alltid – ofta – sällan – aldrig – vet ej*

Enkätsvaren ger indikationer på i vilken grad olika påståenden sker i undervisningen, men inte vilket innehåll eller vilken kvalitet undervisningen har. För att fånga undervisningens innehåll och kvalitet har samtal med elever och analys mellan lärare också genomförts.

Utifrån enkätresultaten valde förvaltningens kvalitetsteam två frågor för fokus i elevsamtal. Skolorna valde dessutom ytterligare frågor, utifrån skolans resultat, att ha samtal med eleverna om.

Rektorsdialoger

Rektorer, verksamhetschef och representanter från förvaltningens kvalitetsteam möts under vårterminen i kvalitetsdialog. Kvalitetsdialogerna har varit kollegiala där tre eller fyra skolor har träffats samtidigt för att fördjupa varandras analys och få lärdomar av varandra. Fokus på dialoger har varit skolornas arbete med att utveckla undervisningen utifrån elevernas och lärarnas bedömning av vad som är bärande för en kvalitativ undervisningen. Både styrkor och dilemman har lyfts under dialogen. Sammanfattande analys och slutsatser redovisas genom denna rapport.

På rektorsmöte i höst fördjupas sedan hur verksamheterna och förvaltningen kan formera sig utifrån analysen, med utgångspunkt i vilka ledarhandlingar som kan förfinas och utvecklas på alla nivåer.

Analys och sammanfattning

Analys av kvalitet och utvecklingsområden har genomförts av förvaltningens kvalitetsteam utifrån elev-, lärar- och rektorsperspektiven. Fokus är både på enheternas och förvaltningens arbete. Det fokus som *många dialogsamtal berört* eller som i någon dialog visat sig vara *särskilt starkt kopplade till* målen och elevernas möjligheter till lärande beskrivs i rapporten. I avsnittet *Avslutning* sammanfattas de områden där en tydlig kvalitetshöjning över tid syns samt de utvecklingsområden som identifierats.

2. Bärande delar för undervisningens kvalitet

Eleverna i Varberg är medvetna om undervisningens betydelse och har höga förväntningar på den. I enkät och samtal med eleverna i grundskolan beskriver de att undervisningen har hög kvalitet när den utgår från deras egen nivå och utmanar dem vidare, att undervisningen är varierad, att den känns meningsfull både här och nu samt för livet framåt, att både klasskamrater och lärare skapar goda relationer och är engagerade. Det ställer höga krav på lärarnas undervisning, höga krav på rektor att skapa en organisation där lärarna kan utveckla sin undervisning och höga krav på att förvaltningen stödjer processer med fokus på undervisningens kvalitet. Den här rapporten beskriver vilken inriktning som finns på skolorna och övergripande i förvaltningen för det arbetet, vad som ser ut att ge kvalitet och vilka kritiska utvecklingsområden som kan identifieras. Sammanfattningsvis beskrivs hur detta arbete bidrar till nämndens mål och de nationella målen för elevernas bästa.

Processen *Undervisning och ledarskap* utgår från elevernas röst om vad en kvalitativ undervisning består av. Efter elevenkät och elevsamtal som leds av lärare, samt dialog och analys tillsammans med förstelärare, kan förvaltningens kvalitetsteam sammanfatta fyra bärande delar för undervisningens kvalitet. Det finns både positiva berättelser om varje del, men också utmaningar som eleverna belyser. Dialog och analys av undervisningen har främst utgått från tre av enkätpåståendena:

- *Undervisningen gör så att jag blir nyfiken på att lära mig mer*
- *Mina resonemang och idéer används i undervisningen*
- *Beskriv hur undervisningen är när du lär dig som bäst? Ge några exempel!*
(Fritextfråga)

De bärande delarna för undervisningens kvalitet som identifierats ska ses som särskilt viktiga för dessa påståenden/aspekter av elevernas upplevelse. Samtidigt kan de bärande delarna ses som viktiga för undervisningens kvalitet i allmänhet, vilket bekräftas i en nyligen publicerad rapport av det fristående forskningsinstitutet Ifous. Faktarutan till höger är en summering av en bra lärare enligt rapporten. Precis som i den här processen är eleverna en central del av analysen i rapporten, med utgångspunkt att elevernas upplevelser är viktiga. ”De (eleverna) berättar hur de *upplever* och *erfar* skolsituationen, och även om inte upplevelser är detsamma som en objektiv

En bra lärare är:

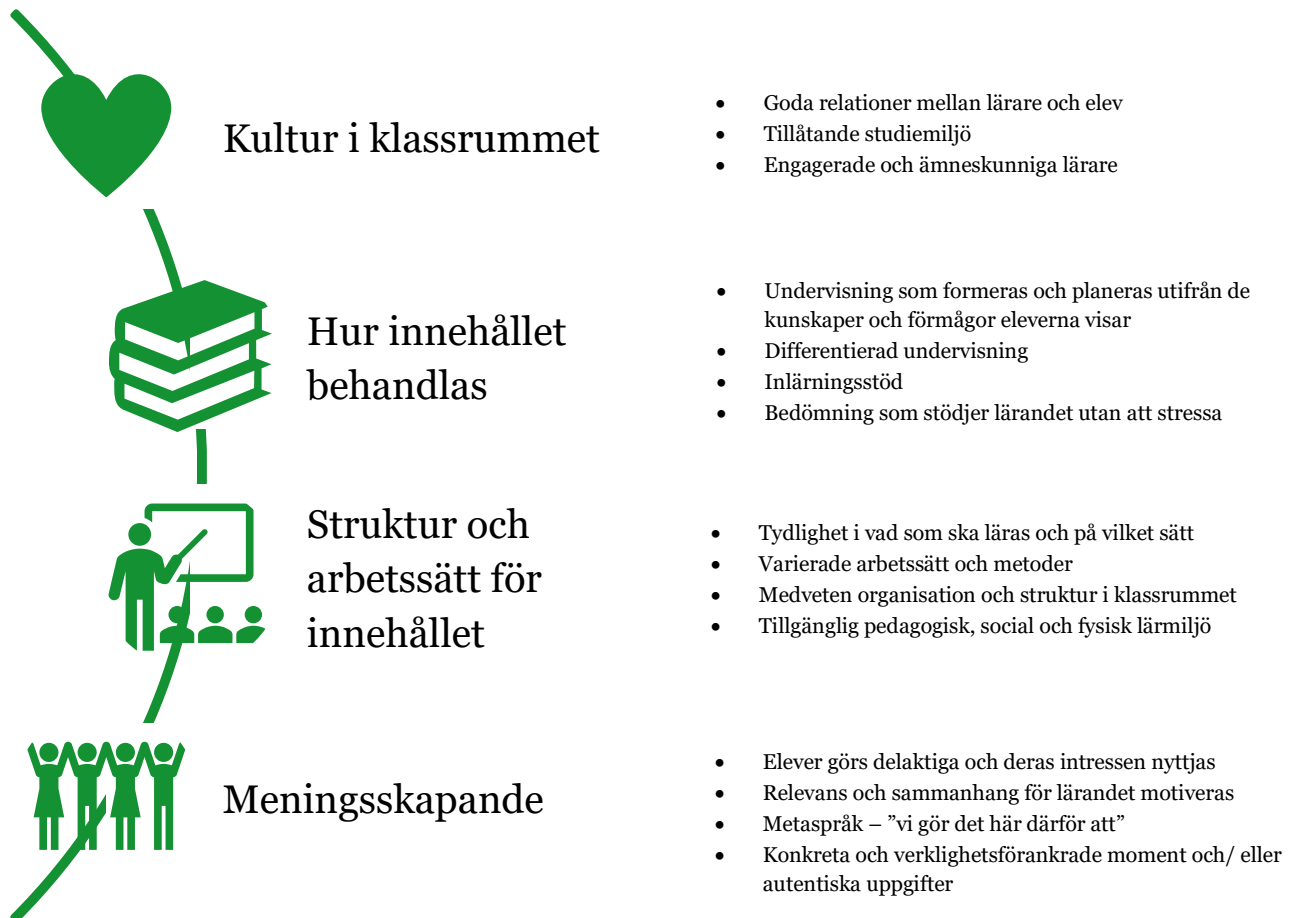
- En som lyssnar på eleverna och försöker förstå dem
- En som bryr sig om eleverna och vill deras bästa
- En som respekterar eleverna
- En som låter eleverna vara med och påverka lektionerna och undervisningen
- En som ser att olika elever har olika behov
- En som är både seriös och skämtsam
- En som kan sitt ämne bra och verkligen kan lära ut det
- En som har genomgångar och förklarar saker innan man sätter igång och jobbar själv
- En som har planerat ordentligt i förväg
- En som ser till att ha ordning i klassrummet genom tydliga regler (exempelvis ha bestämda platser och inte låta eleverna gå ut och jobba var de vill).

Källa: Jahnke, A & Hirsch, Å (2020). Varför förbättras inte elevresultaten trots alla insatser. Ifous. Sid. 45.

sanning, så är det just upplevelserna som hamnar ”i vägen” för deras lust att närvara och lära (...).”¹

Dialog och analys tillsammans med rektorerna har utgått från de bärande delarna som identifierats. Analysen behandlar först de fyra olika områdena med fokus på elevernas och lärarnas bild samt hur skolorna arbetar med dessa. Därefter sker en sammanfattning av skolornas arbete med att utveckla undervisningen i dessa och andra delar. Elevernas och lärarnas tankar om de fyra områdena beskrivs löpande i analysen. En sammanfattande bild är:

Elevernas och lärarnas beskrivning av vad som är viktigt i undervisningen

¹ Jahnke, A & Hirsch, Å (2020). *Varför förbättras inte elevresultaten trots alla insatser. Ifous. Sid. 33*

3. Grundskolornas arbete med att utveckla undervisningens kvalitet

3.1. Kultur i klassrummet

Eleverna lyfter fram en god studiemiljön där det finns fokus på undervisning och en tillåtande klassrumskultur mellan elever som läraren också främjar. Eleverna beskriver i hög grad vikten av att känna lärarnas tilltro, få uppmuntran och att ha engagerade lärare.

Skolorna beskriver flera olika ingångar för att utveckla kulturen i klassrummet, ofta handlar det om att stödja och stärka lärarens ledarskap i undervisningen och arbeta med en positiv klassrums- och skolkultur.

Dialog om värdegrund och kultur har på de flesta skolor under läsåret 2019/20 tagit sin utgångspunkt i utvecklingsplansarbetet. Syftet att lyfta värdegrundsfrågor i kollegiet är att medvetandegöra och skapa samsyn på hela skolan hur alla förväntas vara mot varandra. I utvecklingsplansarbetet analyserar och planerar skolan vilka utvecklingsområden och strategier som ska prioriteras för att utveckla undervisningen och arbeta för att nå nämndens mål. På några skolor har arbetet nyligen påbörjats eller planeras till hösten. Att processen är senare på några skolor beror i de flesta fall på rektorsbyten under läsåret.

Genom medarbetarsamtal och löpande dialog med sin personal arbetar rektor med att tydliggöra förväntningar på och vikten av elevrelationer. Det kan både handla om att tydliggöra att det relationsskapande är en del av professionens grunduppdrag och att arbetet med det och att skapa en god studiemiljö är ett ansvar som gäller hela dagen och för alla elever.

”När läraren tycker att jag gör ett bra jobb. Det ger mig en boost som vill få mig att arbeta mer och göra bättre från mig.”

”Att ha en lärare som förstår hur man mår och lyssnar på vad man har att säga, det är det bästa med vår undervisning.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Rektor arbetar också aktivt med organisering av personal- och elevgrupper. Tvålärareskap eller co-teaching (fler än en lärare deltar i undervisningen) beskrivs som bra för kulturen i klassrummet och för lärares undervisning. Det blir färre elever att ha eget ansvar för och möjlighet för eleverna att ha flera vuxenrelationer. Det ger både en trygghet att kunna gå till den lärare eleven har bäst relation till och för lärarna att kunna se fler elever samtidigt. Tvålärareskap och co-teaching är framförallt vanligt i de yngre åren. När samarbetet inte ger önskad effekt arbetar rektor aktivt med att organisera om så att både elever och lärare får förutsättningar till ett bra samarbete. Att flytta lärare från en klass till en annan eller stödja klass med resurser från elevhälsapersonal genomförs löpande efter att rektor identifierar behov. Ett ytterligare sätt att organisera för goda relationer är ett välfungerande

samarbete med fritidshemmet och gemensamt ansvar för elevernas *hela skoldag*, ett område som fördjupas i *Fritidshemmets arbete med att utveckla undervisningens kvalitet*.

Goda relationer mellan lärare och elev är viktigt. Behöver arbeta på organisationsnivå så att det inte blir för många lärarbyten för elever för det påverkar relationskapandet.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

Att lyfta in aspekter av elevrelationer i det kollegiala arbetet med att utveckla undervisningen är en ambition för flera skolor, däremot är det inte lika tydligt systematiserat som exempelvis planeringen av ett ämnesinnehåll. Ett sätt är att planera för att tydliggöra relevansen för varje elevs lärande, *varför* ska eleven lära. På så vis har lärarna samtal om vad varje elev har för relevans att lära sig ett specifikt område eller innehåll, ett samtal som utgår från varje elev och därigenom utgår från att skapa goda elevrelationer. Samtal mellan lärarna i dessa frågor kan ske i ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK) eller i andra arbetslags- eller ämnesträffar. Lärares arbete med elevhälsan och elevhälsomöten (EHM) där arbetslag möter elevhälsateamet är ett ytterligare forum där kulturen i klassrummet och på skolan lyfts.

”Det är när läraren gör undervisningen rolig och spännande. När läraren är på bra humör och kan skämta lite för då blir jag gladare.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Relationen med läraren och lärares inställning till ämnet och undervisningen viktig.

Lärare har höga förväntningar och det är bra, men jobbigt för eleverna att misslyckas. Vi behöver skapa sammanhang där elever får visa vad de kan utan att vara rädda att misslyckas.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

3.2. Hur innehållet behandlas

Hur innehållet behandlas sätter fokus på vikten av både differentierad och formativ undervisning. Eleverna vill ha undervisning som är anpassad till deras egen nivå, inte för lätt och inte för svår, samt en variation hur innehållet behandlas i undervisningen. Lärarna lyfter in vikten av det formativa. Det formativa innebär att lärare tar reda på var elever befinner sig och utifrån det formerar och planerar nästa steg. En differentierad undervisning innebär att gruppen möter ett gemensamt kunskapsinnehåll/ lärandemål med olika omfång, tempo, nivå, etcetera.

”Oftast när jag känner att jag lär mig mest är när vi har en genomgång på arbetsområdet, en uppgift där man kan fördjupa sig lite mer i det och sedan antingen ett prov eller en quiz där man kan visa vad man har lärt sig.”

”Jag lär mig bra när jag har gjort fel och läraren berättar hur man ska göra.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Majoriteten av rektorerna lyfter fram att de kommer ha fokus på att utveckla en differentierad undervisning framåt. Det är det område som flest skolor lyfter som viktigt att utveckla. Differentiering syftar både till att elever ska få möta samma innehåll men utifrån sin egen nivå men också för att undvika individualiserad undervisning som riskerar att exkludera elever från det gemensamma sammanhanget. Differentierad undervisningen utgår alltså från gruppen och att inkludera alla barn och elever, den bygger på gemenskap och ska ge alla möjlighet att delta och lära på sina villkor. Tabellen nedan ger en sammanfattning av förhållnings- och arbetssättet i kontrast till individualisering.² Specialpedagogiska myndigheten (SPSM) är ytterligare en aktör som lyft differentierad undervisning under ett antal år.

Individualisering	Differentiering
Etikett på eleven	Etikett på uppgift/aktivitet
Bygger på uppfattade styrkor/svårigheter hos eleven	Bygger på kontinuerlig kartläggning av elever och grupp
Nivågrupperingar, enskilt arbete	Möjlighet att arbeta på olika nivåer och olika sätt i gemenskap
Fokus på enskild elev	Fokus på gemenskap
Olika uppgifter, platser, aktiviteter, lärandemål	Samma kunskapsområde, gemensamma lärandemål

Rektorerna beskriver att de har en ambition att undervisningen ska gå från en tonvikt på individualisering mot en differentierad undervisning. Det anses viktigt för att möta elevers olika behov för lärande.

”När uppgifterna jag får är anpassade efter mina egna behov och ej allmänt efter hela klassens kunskapsnivå (...).”

”När man inte jobbar med samma saker hela tiden. Jag lär mig bäst om det är läxor istället för prov. Om det är prov blir jag lätt stressad.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Längre genomgångar och repetition från lärare behövs för att få med alla elever. Men minskar intresset för duktigare elever, de vill börja jobba direkt.

Tempo i undervisningen gör att eleverna blir mer intresserade. Stanna inte för länge vid samma ämne.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

² Wallberg, H. (2019). *Lektionsdesign*. Stockholm: Gothia. Sid. 14

För de skolor som har ÄDK är analys och planering för att utveckla en differentierad undervisning en del i det arbetet. En del av det arbetet handlar om lärarnas formativa förhållningssätt som är grundläggande för att kunna utveckla en differentierad undervisning.

Sedan läsårsstart 2013/14 har ett övergripande utvecklingsarbete för de kommunala grundskolorna i Varbergs haft fokus på formativt förhållningssätt i undervisningen. Formativitet enligt Skolverket ”innebär att kartlägga och synliggöra var barnen och eleverna befinner sig i sin utveckling och sitt lärande så att undervisningen kan anpassas efter det. Det som formas är alltså undervisningen.”³ Formativiteten syftar både till ett ökat lärande och ökad meningsfullhet för eleven, vilket beskrivs ytterligare i avsnittet

Meningsskapande. Dialog mellan lärarna för att utveckla formativiteten sker i ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK) eller i andra arbetslags- eller ämnesträffar. Både lärare och rektorer beskriver att det formativa förhållningssättet har haft en positiv utveckling över åren och behöver fortsatt vara i fokus, vilket lärares beskrivning nedan synliggör.

Vi borde bli bättre på att ta med i analys vad eleverna behöver utveckla, och mer strukturerat jobba med det i nästa stoff när man jobbar med samma förmågor.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

Kollegialt lärande och formativt förhållningssätt är två metoder Skolverket lyfter fram för ett forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen, se faktarutor på nästa sida.⁴ Flera skolor arbetar aktivt med ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Vissa skolor har ett tydligt fokus på läsning medan andra arbetar med kritiska begrepp i alla ämnen för att fördjupa lärandet. Gemensamt är att skolorna ser språket som bärande för elevers utveckling och lärande, och att området är mer angeläget än tidigare utifrån elevernas nuvarande behov. Flerspråkiga elever kan gynnas särskilt av ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, och en allmän trend att elever läser mindre och färre längre texter har gjort språkutvecklingen till en ännu viktigare del i skolan enligt flera rektorer. Någon skola har ett gemensamt lärandemål på skolan för språkutveckling. I stegen för planering av undervisningen enligt faktarutan om ÄDK ovan läggs ytterligare ett steg till som handlar om hur undervisningen ska stärka elevens språkutveckling. På så vis blir ett skolgemensamt arbete systematiserat i kollegiets veckovisa planering och analys av undervisningen.

Ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK) innebär att lärare kontinuerligt möter andra lärare som undervisar i samma ämne och tillsammans planerar, utvärderar, analyserar och utvecklar den egna och varandras undervisning. I ÄDK arbetar lärare tillsammans på ett systematiskt och med ett vetenskapligt förhållningssätt för att utveckla undervisningen och ge eleverna bästa möjlighet till lärande. En central del i lärarnas arbete är att använda en eller flera uttalade teorier om lärande, i Varbergs ÄDK är variationsteorin tydligast uttalad.

Planeringen genomförs i ett antal olika steg:

1. Relevanta lärandemål
2. Bärande teoretiska aspekter för lärandet
3. Kritiska aspekter för lärandet av målet (innehållsliga anpassningar)
4. Variationsmönster i undervisningen
5. Anpassa form utifrån grupp- och individuella anpassningar

³ Skolverkets hemsida. *Forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen*. Hämtad 7 november 2019

⁴ Ibid.

Flera skolor nyttjar förvaltningsövergripande språk-, läs- och skrivutvecklare som externt stöd för att arbeta språk- och kunskapsutvecklande.

Förvaltningsövergripande insatser för språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt gentemot grundskolan är:

- Läsutveckling i Varberg (LiV) samt riktad LiV satsning med fokus på tidiga insatser i f-klass och åk 1.
- Implementering och stöd i analysen av Hitta matematiken och Hitta språket i f-klass.
- Läslyftet
- Skrivarkverkstad – Skapande skola

Inför kommande tre läsår planeras ytterligare utvecklingsprocesser inom språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt med fokus på riktade insatser för att stödja flerspråkiga elevers lärande. Insatserna har tagits fram i relation till Varbergs samarbete med Skolverket för att stärka flerspråkiga barns och elevers lärande.

Kollegialt lärande enligt Skolverket

innebär att när lärare tillsammans med kollegor analyserar och utvärderar sin undervisning leder det till ett bättre resultat hos elever. Detta är en viktig förutsättning för en positiv skolutveckling och det vetenskapliga effekterna för stödet är starkt. Metoden kollegialt lärande är en sammanfattande term för olika former av systematisk utveckling av undervisningen där man genom ett strukturerat samarbete tillägnar sig kunskap och färdigheter. Kollegialt lärande betonar vägen fram för att lösa uppgifter, formulera problem och kritiskt granska inte bara andras utan även sitt eget arbete.

Formativ bedömning enligt Skolverket

innebär att kartlägga och synliggöra var barnen och eleverna befinner sig i sin utveckling och sitt lärande så att undervisningen kan anpassas efter det. Det som formas är alltså undervisningen. Man skulle kunna säga att formativ bedömning sätter fingret på något som skickliga lärare alltid har gjort – att ta reda på vad eleven kan för att sedan kunna lägga upp undervisningen så att den blir meningsfull och relevant. Det nya och intressanta är att forskning har visat att de aspekter av undervisning som kan beskrivas som daglig och stundlig formativ bedömning har en potential att göra stor skillnad för undervisningens effektivitet. Formativ bedömning har alltså mycket stor positiv effekt på lärandet. Sammantaget betyder detta att formativ bedömning har ett alldeles särskilt starkt stöd i forskningen som en insats för att främja god undervisning som kan göra skillnad.

3.3. Struktur och arbetssätt för innehållet

Struktur och arbetssätt för innehållet visar på vikten av tydlighet i klassrummet i kombination med varierade arbetssätt och arbetsformer. Att organisera för inlärningsstöd och att eleverna får stöd i sitt lärande oavsett vilken nivå de befinner sig på är viktigt. Eleverna vill ha ett nära stöd i undervisningen.

Många skolor har de senaste läsåren arbetat med tillgängliga fysiska lärmiljöer som nu breddas genom fokus på den sociala och/eller pedagogiska lärmiljön.

Verksamhetens förmåga att skapa tillgängliga lärmiljöer påverkar möjligheterna för elever att vara delaktiga i lärandet och i den sociala gemenskapen. Ett viktigt syfte är

med andra ord att arbeta med inkludering. Specialpedagogiska myndigheten (SPSM) och beskriver de tre lärmiljöerna på ett översiktligt sätt:

Tillgängliga lärmiljöer enligt SPSM⁵

Social miljö	Pedagogisk miljö	Fysisk miljö
Gemenskap	Pedagogiska strategier och stödstrukturer	Rum för lärande
Begripligt sammanhang	Arbetslag	Ljudmiljö
Planerade aktiviteter utanför förskole- och skolområdet	Olika sätt att lära	Visuell miljö
Samverkan med hemmet	Lärverktyg	Luftmiljö
Normkritik och attityder	Digitalt lärande	Utemiljö
	Hjälpmedel	

Arbetet med att utveckla tillgängliga lärmiljöer är nära förknippat med *kultur i klassrummet* där skolornas arbete med värdegrund kan handla om att se olikheter som en tillgång, men också utvecklingsarbetet med *Hur innehållet behandlas* och det fokus som finns på att differentiera undervisningen i *elevgruppen*. Kollegiala forum för analys och planering är därför av stor vikt i arbetet. Externa föreläsningar och samarbetet mellan lärare och elevhälsateam är också områden som lyfts i dialogerna som viktiga för de senaste årens arbete med att utveckla tillgängliga lärmiljöer.

”När jag får en instruktion så jag vet vad jag ska göra. Kanske får jag jobba med en kompis så vi skulle kunna hjälpa varandra. När det är lugnt och jag kan få jobba i min egen takt och få göra arbetet på mitt eget sätt.”

”När en lärare kommer efter genomgången och frågar om jag har förstått hur jag ska göra.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Flera skolor har utvecklat och arbetar med en undervisningsstruktur som följer samma ram på hela skolan. Det kan handla om hur en lektion ska starta, att bildstöd finns eller gemensamt förhållningssätt hur lärare och elever ska förhålla sig till olika områden. Syftet är att eleverna ska känna sig trygga och att undervisningen snabbt ska komma igång så att hela lektionen nyttjas på bästa sätt. Den typen av struktur utvecklas i regel på lärares kollegiala forum för analys och planering.

”Antagligen när vi är i grupp och svarar på frågor. Eller när läraren har genomgång och sen svara på frågor med hjälp av en text eller något liknande. Jag lär mig också bra av film. När det är bra koncentration och lektionen är uppbyggd på ett bra sätt.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Att ha en tydlig struktur så att det ser liknande ut under alla lektioner, så att eleverna känner igen sig, det uppskattas av eleverna.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

⁵ Specialpedagogiska myndigheten (2018). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*. Sid.15

3.4. Meningsskapande

Meningsskapande framhåller att undervisningen och det som ska läras behöver kännas relevant. Det handlar för eleverna om delaktighet och uppgifter som är verklighetsförankrade, vilket skapar meningsfullhet, motivation och lust att lära mer. Lärare lyfter vikten av metaspråk/ explicit undervisning för att öka elevernas förståelse och delaktighet och därmed meningsfullhet i lärandet.

Vi lärare är dåliga på att använda ett metaspråk som gör att eleverna förstår vad vi gör.

Formativt förhållningssätt behöver tydliggöras för eleverna och hur det ligger till grund för undervisningen framåt.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

Skolorna lyfter främst tre områden för att eleverna ska känna sig mer motiverade till att lära. Det handlar om en ökad delaktighet och inflytande för eleverna, att undervisningen utmanar eleverna framåt samt att tydligare relatera undervisningen till elevernas liv och intressen. Att utmana eleverna framåt fångas in av arbetet med den differentierade undervisningen och det formativa förhållningssättet, som beskrivs i avsnittet *Hur innehållet behandlas*. Relevansen handlar här om hur undervisningen stödjer eleven att känna meningsfullhet av att lära sig mer – eller som det står i läroplanen ”få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.”⁶ Det sistnämnda bidrar till ökat självförtroende och självkänedom i relation till elevens lärande.

Delaktighet och inflytande över lärandet kan handla om att få elevråd och motsvarande elevforum att ha dialog om vilken undervisning de önskar snarare än att ha fokus på områden som inte berör undervisningen, och framförallt genom att använda sig av olika elevaktiva undervisningsmetoder och ha dialog om undervisningen i klassrummet. Återigen lyfter rektorerna de kollegiala forumen för analys och planering av undervisningen som viktiga. Lektionerna som planeras i dessa forum beskrivs ge bättre effekt på elevernas engagemang och intresse och därmed delaktighet, en viktig del i den formativa undervisningen.

”När jag får vara delaktig. Läraren ger mig ordet, kommer fram och pratar med mig om uppgiften och ger förslag på hur dom kan göras på bästa sätt och vilken approach man ska ta liksom.”

”Jag gillar inte att jobba med saker som jag inte bryr mig om, som va fem sjundedelar gånger tre åttondelar är, när fan ska man använda de när man ska va mekaniker.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Att analysera och nyttja resultat från elevenkät och elevsamtal som ingår i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete är ett annat sätt att arbeta med delaktighet och inflytande. I det arbetet har huvudmannen höjt förväntningarna på rektorerna genom att underlaget från den analysen ingår i kvalitetsdialog med

⁶ Skolverket (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2019.

rektor. Flera skolor nyttjar processen i analys och dialog om hur undervisningen kan utvecklas, men få skolor återkopplar tillbaka till eleverna och visar på deras delaktighet och inflytande genom processen.

Utvecklingsarbetet med att tydligare relatera undervisningen till elevernas liv och intressen för att göra undervisningen mer relevant är igång på flera skolor. Skolorna vill tydliggöra den här delen i de kollegiala forum där analys och planering av undervisning sker. Genusperspektivet kommer i flera fall in i det här arbetet med fokus på hur undervisningen kan bli mer relevant för framförallt pojkar.

För att möjliggöra ökad relevans, delaktighet och inflytande för eleverna är goda elevrelationer grunden, och skolornas arbete med att utveckla undervisningen till att bli mer meningsskapande tangerar deras arbete med att stärka elevrelationen och skolkulturen.

”När läraren snackar om en uppgift eller förklarar något så att man kopplar mycket till verkligheten när hen pratar om det. För på så sätt kommer man ihåg det.”

- Elevsvar på frågan ”när lär du dig som bäst?”

Uppgifterna och hur de är konstruerade framhålls som viktiga för att eleverna ska bli engagerade, exempel är att få bygga ett eget hus och beräkna kostnader i en budget och liknande praktiska uppgifter.

Kopplingen mellan skola och samhället i övrigt är viktigt för motivationen. Både möten men också innehållet i undervisningen.

- Lärares berättelser (beskrivning från övergripande dialog med lärare, ej citat).

Några skolor lyfter också aktiviteter som sker tillsammans med företag och samhället i övrigt för att skapa mening för eleverna i utbildningen. Förvaltningen har flera övergripande processer igång för att eleverna ska få likvärdigt och utvecklande utbyte med samhället:

- *SKAL-företag med aktiviteter i årskurs 2, 5 och 9.*
De kommunala grundskolorna har två större företag kopplat till sig i ett samarbete som kallas SKAL (SKolaArbetsLiv). SKAL-företagen bidrar till elevers ökade valkompetens där yrkesföreträdare i olika branscher möjliggör för elever att utveckla förståelse för vidare studier, arbetsliv och arbetsmarknad genom olika aktiviteter. SKAL innebär möten mellan yrkesföreträdare och elever, arbetsplatsbesök och så kallade skarpa projekt där eleverna får autentiska uppdrag att utveckla och arbeta med.
- *MOA-mässa i årskurs 8*
Genom förberedande information och undervisning ska eleverna ges vägledande kunskaper som stärker deras valkompetens för vidare studier och arbete. På mässan deltar hundratalet yrkesföreträdare från olika branscher medskapare och bidrar till såväl innehåll och kvalitet, som vägledning och information. Mässan blev inställd 2020 på grund av Covid-19.
- *PRAO i årskurs 8 och 9*

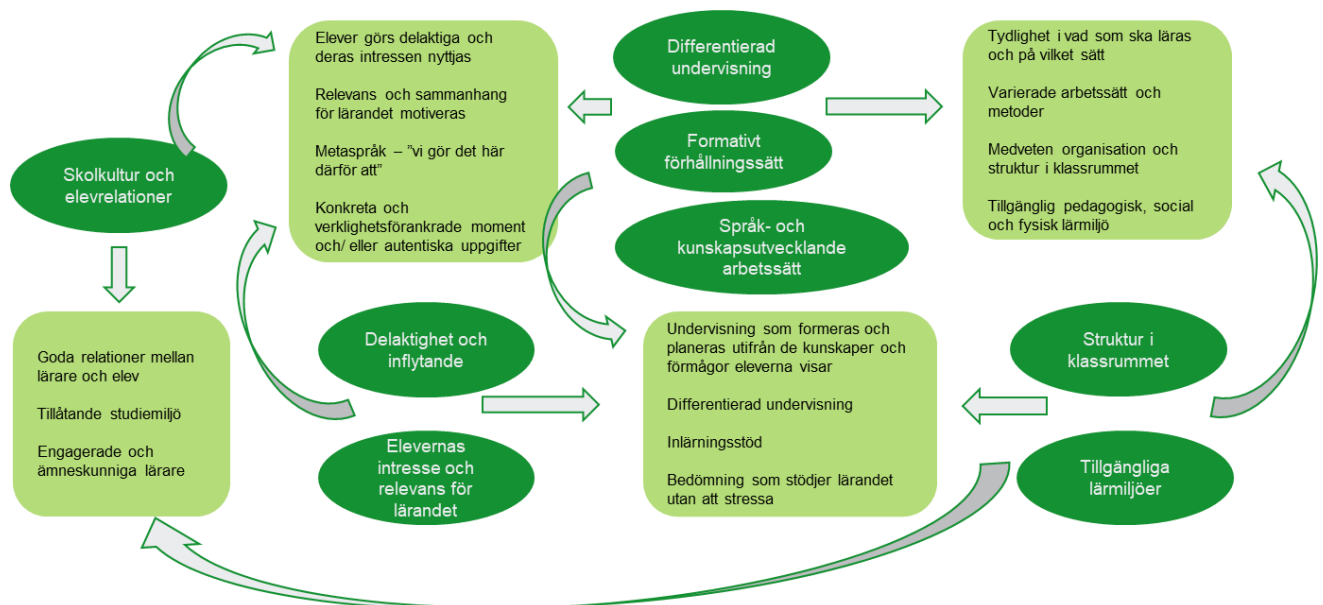
4. Analys av grundskolans utveckling av undervisningen

I beskrivningen av grundskolornas arbete med att utveckla undervisningens kvalitet framträder både vilket innehåll som är i fokus samt vilka strategier och arbetssätt skolorna använder sig av. Det här avsnittet analyserar vilken kvalitet och vilka utvecklingsområden som kan förstås utifrån fokus i innehåll och utvecklingsarbete. Analysen försöker ha fokus på långsiktiga systemeffekter, hur olika förutsättningar och processer påverkar varandra och måluppfyllelsen över tid.

4.1. Utvecklingsområden i fokus

Sammanfattning av det som framträder när skolorna beskriver vad de arbetar med att utveckla, samt lärarnas och elevernas bild över vad som är bärande för undervisningens kvalitet beskrivs i figuren nedan. De mörkgröna fälten beskriver skolornas fokus och de ljusgröna fälten är en sammanfattning av bärande delar för undervisningens kvalitet efter dialog med lärare och elever. Pilarna visar hur skolornas arbete bidrar till det elever och lärare beskriver som bärande. Flera områden som skolorna har i fokus eller planerar att arbeta mer med bidrar till flera olika delar, vilket visar på komplexiteten i skolutvecklingsarbetet och att mycket utvecklingsarbete bidrar till många aspekter samtidigt och är svåra att särskilja.

Relationer mellan skolutvecklingsarbete och elevers och lärares beskrivningar av bärande delar för undervisningens kvalitet

Fokus för elever, lärare och i skolutvecklingsarbetet

Vid en jämförelse mellan skolornas utvecklingsarbete och sammanfattningen av lärares och elevernas beskrivningar av kvalitet framträder att mycket av det som elever och lärare framhåller också är i fokus i skolornas utvecklingsarbete. En del områden är inte lika tydliga i årets beskrivningar men som framgått i tidigare års

systematiska kvalitetsarbete. I årets kvalitetsdialog med rektorerna fanns ingen strävan efter att få syn på allt arbete som sker i relation till lärarna och elevernas bild, målet var istället att få syn på vilket utvecklingsarbete som är i förgrunden relaterat till vad elever och lärare lyft som bärande. Det betyder att skolorna mycket väl kan arbeta med fler delar.

Många elever och lärare lyfter vikten av variation i undervisningen men det är bara en rektor som explicit lyfter detta i kvalitetsdialog. En tolkning är att differentierad och formativ undervisning ska möjliggöra en variationsrik undervisning, en annan att rektor bedömer att det inte är ett prioriterat utvecklingsområde. I elevenkäten får frågan *Jag får arbeta med olika exempel och arbetssätt för att förstå och lära mig mer* resultat över genomsnittet. Det tyder på att tidigare års utvecklingsarbete som fortgår tar hand om området.

Ett annat område som inte tydligt syns i dialog med rektorer är bedömningen. Elever och lärare lyfter vikten av bedömning som stödjer lärandet utan att stressa. Området har varit i fokus på många skolor under lång tid, vilket har beskrivits i tidigare års kvalitetsarbete.⁷ Återigen visar elevenkäten på goda resultat, lärare och rektorer är tydliga med att en tonvikt på prov och att betygsatta uppgifter *inte* är eftersträvansvärt. Samtidigt visar elevsvar att det förekommer och att bedömningskompetensen behöver vara ett fortsatt utvecklingsarbete.

I dialog med lärare och i elevenkät framträder ett tydligt utvecklingsområde kring relevans för lärandet. I avsnittet *Kultur i klassrummet* och *Meningsskapande* framträder skolornas arbete med detta men områdena som eleverna lyfter, *engagerade och ämneskunniga lärare* samt *konkreta och verklighetsförankrade moment och/eller autentiska uppgifter*, är inte framträdande i det arbetet. Resultaten från elevenkätens område *Förväntan och motivation* visar på utvecklingsbehov. Tre påståenden inom det området har bland de lägsta resultaten:

- *mina lärare får mig att tro på mig själv i skolarbetet*
- *undervisningen gör så att jag blir nyfiken på att lära mig mer*
- *undervisningen kopplas till samhället utanför skolan*

Skolorna är olika långt framme i skolutvecklingsarbetet

De mörkgröna fälten över skolornas arbete betyder inte att alla skolor har fokus på allt. För att lyckas i skolutvecklingsarbetet är tydliga prioriteringar av utvecklingsområden och vägval hur det arbetet ska ske i praktiken viktigt. Den bedömning förvaltningen gör är att de skolor som har fokus på den grundläggande kulturen och strukturen på skolan arbetar mycket med värdegrund, relationsskapande och en fungerande utvecklingsorganisation. Det sistnämnda handlar ofta om att organisera för kollegiala forum med tydligt fokus på att utveckla undervisningen. I flera fall har skolorna haft många rektorsbyten och har därför behövt ha fokus på dessa delar framför andra. På andra skolor, där rektor de senaste åren skapat en välfungerande utvecklingsorganisation tillsammans med sin

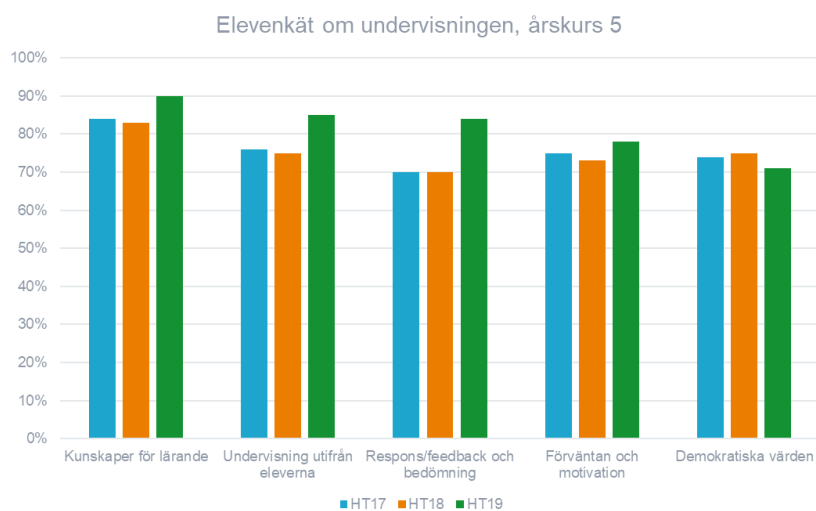
⁷ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Mål och resultat 2019*.

personal, är fokus snarare på att utveckla olika perspektiv i undervisningen avseende struktur och innehållsfokus. Ytterligare några skolor lägger också in perspektiven elevernas delaktighet och inflytande samt relevans för lärandet i sin utvecklingsorganisation.

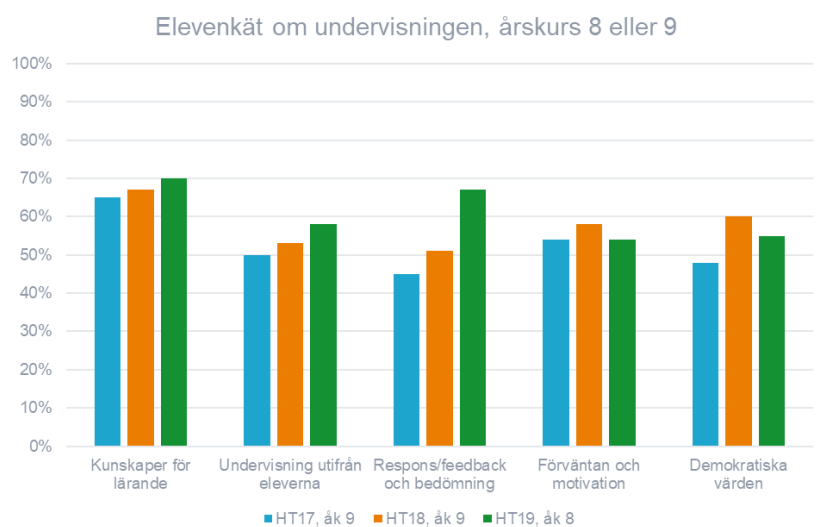
Den kvalitativa analysen i jämförelse med elevenkätens resultat

Enkätresultaten visar på att frågor som tydligt handlar om vad som ska läras, på vilka sätt det ska läras samt att undervisningen är på en bra nivå och utmanar framåt har en positiv trend och är över eller nära det genomsnittliga resultatet på enkäten. Detta syns i de tre första områdena i diagrammen nedan. Frågor som handlar om uppmuntran, motivation, relevans och delaktighet (de två sista områdena) har mindre positiva resultat. De positiva områden och utvecklingsområden som elever, lärare och rektorer till stor del lyfter i dialoger stämmer alltså väl med resultaten i enkäten.

Resultat av elevenkät i årskurs 5

Resultat av elevenkät i årskurs 8 och för tidigare år årskurs 9

4.2. Skolornas strategier för att utveckla olika områden

Fyra huvudsakliga strategier kan identifieras i skolornas arbete med att utveckla utbildningen och undervisningen. Det två mellersta strategierna i figuren nedan är tydligt kopplade till det skolutvecklingsarbete som sker gemensamt med rektorer i förskola, grundskola och grundsärskola. Det arbetet har intensifierats under 2019 med nya nämndsmål och arbete med en gemensam verksamhetsplan.

Huvudsakliga strategier för skolorna i arbetet med undervisningsutveckling

Ledarskapet

Verksamhetschef för grundskola har under de senaste två åren organiserat om ledarskapet på många skolor för att säkra stabilitet och långsiktighet. Ett stabilt och långsiktigt ledarskap är centralt för att skolutvecklingsarbetet ska generera ökad måluppfyllelse. Frekvent förändrad ledning beskrivs av forskning som kännetecken på icke-framgångsrika skolor.⁸ Rapport från Skolinspektionen argumenterar för att hög rektorsomsättning riskerar att försämra elevernas förutsättningar att nå målen. Detta då befintliga sätt att organisera lärares arbete rivs upp och förändras vid rektorsbyte vilket riskerar att få negativa konsekvenser på genomförande och utveckling av utbildningen på skolan.⁹

Rektorerna använder sig också av ett distribuerat ledarskap där förstelärare, lärledare i de kollegiala forumen och andra ledande lärare på skolorna får ta ett stort ansvar för att utveckla undervisningen tillsammans med sina kollegor. Det distribuerade ledarskapet på skolorna har utvecklats succesivt sedan första karriärsteget/ förstelärarysningen 2013 och starten av ÄDK-arbetet 2015. Arbetet har beskrivits mer ingående i tidigare års systematiskt kvalitetsarbete.¹⁰ Att arbeta med ett målinriktat och distribuerat ledarskap lyfts fram i forskning som kännetecken för framgångsrika skolor.¹¹

Kollegial analys och planering av undervisningen

Rektorsgruppen har under de senaste åren varit med om gemensamt utvecklingsarbete med att utveckla systematisk analys och utveckling av undervisningen på skolorna. Den gemensamma processen har varit ÄDK som 14 av 22 skolor, och cirka 73 procent av kommunens grundskoleelever nu är en del av. Inför läsåret 2020/21 planerar en ytterligare skola att arbeta med ÄDK och intresse att ingå framöver finns hos fler. Alla rektorer har deltagit i fortbildning och dialog

⁸ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 109–115

⁹ Skolinspektionen (2019). *Huvudmannens arbete för kontinuitet på skolor med många rektorsbyten*. Tematisk kvalitetsgranskning. Sid. 8

¹⁰ Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Mål och resultat 2019*

¹¹ Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 71–77

om deras ledarskap för att utveckla undervisningen på skolan. Några skolor har fortfarande ett arbete kvar för att utveckla forum för kollegial analys och planering av undervisningen, men de allra flesta har skapat en systematik med möten varje vecka för detta arbete. Arbetet lyfts också tydligt av förstelärare i övergripande dialog som en viktig framgångsfaktor.

Forskning visar att organisering av lärares arbete som präglas av samarbete med fokus på undervisningen är kännetecknen på framgångsrika skolor.¹² I jämförelse med andra fortbildningsinsatser som föreläsningar eller kortare projekt belyser forskning att kollegialt lärande genom kontinuerlig klassrumsbaserad undersökning och problemformulering samt utveckling av professionella lärandegemenskaper för lärare ger mer långsiktig effekt.¹³ Med andra ord är det framgångsrikt om lärare kontinuerligt och systematiskt analyserar sin undervisning tillsammans med kollegor, vilket är grunden för ÄDK.

Det finns fortsatt utmaningar med ÄDK-arbetet. Ett exempel är nuvarande arbete med att implementera matematikutveckling i Varberg (MASIV), som är ett samarbete med bland andra Nationellt Centrum för Matematikutbildning (NCM). MASIV innebär tid för inför- och efterarbete som kan konkurrera med annat innehåll på de kollegiala forumen. Området har uppmärksammats i tidigare kvalitetsarbete och förvaltningen har arbetat med olika stödinsatser. Bland annat har cykler för MASIVs arbete tydliggjorts inför nästa läsår så att rektor och lärare kan säkerställa att svenska och andra ämnen kan få utrymme på ÄDK-tiden i relation till ett helt läsår. Riktad handledning har getts till ÄDK-skolor för att de ska utveckla ett bra arbete där ÄDK och MASIV går hand i hand. Några rektorer lyfter i dialog att MASIV och ÄDK fungerar bra ihop, andra att MASIV tar för mycket fokus. Arbetet med MASIV är i en tidig fas och har gjort att matematiken har kommit i förgrunden för lärarnas kollegiala arbete i de yngre åren. När lärarna arbetat med MASIV några terminer blir det naturligt att arbetet kommer bli mer effektivt och fokus på ÄDK-tiden kan bli mer varierad.

Lärare undervisar i flera ämnen och deltar i ÄDK i ett av sina ämnen. Den fördjupning och förståelse som kommer av arbetet i ÄDK spiller över till lärarnas undervisning i andra ämnen. Samtidigt beskrivs en utmaning att nå samma kvalitet i övriga ämnen. De praktiskt-estetiska ämnena behöver ofta samarbete med lärare på andra skolor för att de ska få ha ÄDK tillsammans med ämneskollegor, då det sällan finns flera lärare i dessa ämnen på en och samma skola. Några skolor efterfrågar en ökad systematik för detta. I framförallt mellanstadiet på skolor utan högstadiet tenderar ett ämne som engelska sakna ämnesgrupper då lärare istället ingår i till exempel en svenskgrupp.

När ÄDK-arbetet startades upp på några skolor upplevde rektorerna ett visst motstånd eller osäkerhet hos personalen. Idag har det inneburit att några skolor,

¹² Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur. Sid. 80ff

¹³ Håkansson, J. Sundberg, D. (2018). *Utmärkt ledarskap i skolan. Forskning om att leda för elevers måluppfyllelse*. Sid. 182.

återigen där rektorsbyten varit frekventa, pausat ÄDK för flera lärgrupper (se *kulturanalys* i figuren nedan). Ingen skola har däremot avslutat ÄDK helt. De skolor som påbörjat ÄDK senaste åren har istället upplevt en lättare resa, vilket beskrivs bero på att personalen varit van vid att arbeta kollegialt varje vecka i syfte att utveckla undervisningen tillsammans sedan tidigare. Skolorna har haft igång insatser som läslyft, specialpedagogisk lyft samt ämnes- och arbetslagsgrupper. Förvaltningen har också gjort justeringar i ÄDK-arbetet efterhand då lärdomar från olika skolor hela tiden behöver tas om hand. Bland annat har utbildningens innehåll förändrats och riktad handledning till arbetslag möjliggjorts.

Figuren nedan visar på hur olika insatser på skolorna de senaste åren har haft det gemensamma syftet att skapa ett kollegialt lärande för lärarna och en samarbetskultur. Spridningen av ÄDK till nya skolor visar på att förvaltningens stöd i det arbetet bidrar till att skolorna långsiktigt håller i arbetet, och att andra insatser bidragit till den resan. Hade det kollegiala arbetet inte fungerat i exempelvis läslyftet hade med stor sannolikhet tidigare års vana att utveckla undervisningen mer individuellt rimligen återgått. Att nya perspektiv förs in i det kollegiala lärandet, vilket är en del av en institutionaliserande fas som beskrivs i figuren, är tydligt genom att relevans för lärandet och differentierad undervisning blir allt tydligare i skolornas utvecklingsarbete som sker i kollegiala forum.

Beskrivning över hur olika insatser bidragit till ett kollegialt lärande och formativt förhållningssätt, spridning av ÄDK arbetet och utveckling mot eller tillbakagång av en samarbetskultur. Fritt från Blossing "Kompetens för samspelande skolor".

	Initiering – planering och uppstart. 1-2 år.	Implementering – utvecklingsarbetet systematiseras eller avslutas på skolan. 3-5 år.	Institutionalisering – är en del av vardagen i systematik och kultur, "så här jobbar vi". 6-8 år
Läsår	2013/14 – 2014/15	2015/16 – 2018/19	2019/20 – ...
Insatser (exempel) för att utveckla undervisningen genom kollegialt lärande och med ett formativt förhållningssätt	<ul style="list-style-type: none"> • Bedömning för lärande (BFL) • Matematiklyftet 	<ul style="list-style-type: none"> • ÄDK startar med 3 skolor • Kollegialt lärande på skolan (ej ÄDK) • Läslyft för ca 350 lärare 	<ul style="list-style-type: none"> • ÄDK • Kollegialt lärande på skolan (ej ÄDK)
Spridning av positiva delar till andra skolor (parallell fas). Fokus ÄDK.		3 nya skolor går in i ÄDK 2016/17 4 nya skolor går in i ÄDK 2017/18 1 ny skola går in i ÄDK 2018/19	3 nya skolor går in i ÄDK 2019/20 Nya skolor planerar att gå in i ÄDK 2020/21
Kulturanalys	Från individualistisk lärarkultur till påtvingad kollegial kultur för lärarna	Från påtvingad kollegial kultur till kreativt arbete (vi är trygga med strukturen och vågar föra in nya perspektiv)	Från påtvingad kollegial kultur tillbaka till individualistisk kultur (där utvecklingsarbetet stagnerar)

När lärare och rektorer beskriver hur undervisningen utvecklas framhåller de tydligt kollegiala forum såsom ÄDK. Det kollegiala är ett sätt att fördjupa analysen och planeringen, inte reflektera över och planera *all* undervisning. Det är påtagligt hur lite lärarnas individuella tid för reflektion och planering lyfts i dialoger med lärare och rektor, trots att den tiden berör en stor del av undervisningen för lärarna. Vad som är i fokus under den individuella tiden behöver det systematiska kvalitetsarbetet fördjupa framöver för att bättre förstå helheten i arbetet med att utveckla undervisningen.

Tvålärareskap och co-teaching

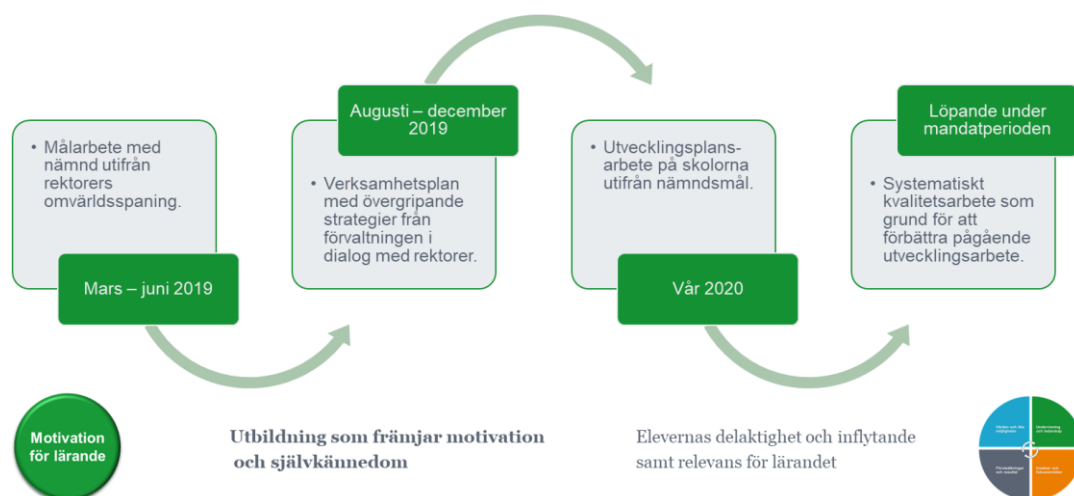
Rektors organisering av skolan och personalens samarbete är en annan del rektor aktivt arbetar med. Tvålärareskap eller co-teaching (fler än en lärare deltar i undervisningen) strävar många skolor mot. Organiseringen syftar både till att stärka de förbättrade förutsättningar för mötet med eleverna och samarbetet mellan lärare. Co-teaching möjliggörs från nämnd och förvaltningen genom den ekonomiska resursfördelningen.

Målstyrning

Målstyrningsarbetet, som tar sin utgångspunkt i nämndens mål och förvaltningens strategier, har under våren 2020 inneburit utvecklingsplansarbete på respektive skola. I några fall påbörjades arbetet med personalen redan hösten 2019. Utvecklingsplanernas syfte är att visa på en tydlighet och långsiktighet för skolans utvecklingsarbete. Det ska bidra till att rektor och personal kan hålla i skolans vägval för att nå ökad måluppfyllelse. Kommande års systematiska kvalitetsarbete när utvecklingsplanerna realiserar i praktiken kommer tydligare följa skolornas prioriteringar i uppföljning och analys. Historiskt har personal på olika skolor upplevt att olika insatser pågått under korta perioder, en termin eller ett läsår, och att det därefter ska startas nya insatser. Det har varit svårt att tydliggöra långsiktigheten och helheten. Förhoppningen är att utvecklingsplansarbetet och att hålla i ett ÄDK-arbete eller motsvarande ska ge långsiktighet och helhetsfokus för skolorna.

De övergripande styrsignalerna utifrån nämndsmål och förvaltningsstrategier ser ut att ge en långsiktig påverkan på skolornas skolutvecklingsarbete. En viktig aspekt är att såväl nämndens mål och förvaltningens strategier bygger vidare på förra mandatperiodens arbete. Inga skolor gör tydliga avsteg från tidigare arbete, utan fortsätter sitt utvecklingsarbete som visar sig ge positiv inverkan för eleverna. Målstyrningsarbetet flyttar också fokus mot nya områden. Målet *Motivation för lärande* och förvaltningens övergripande strategi *Utbildning som främjar motivation och självkänedom* är det tydligaste exemplet. Rektorer beskriver området som viktigt och skolorna söker nu nya tillvägagångssätt för att nå utveckling. Att många skolor lyfter elevernas delaktighet och inflytande samt relevans för lärandet som utvecklingsområden är till stor del ett resultat av nämndens och förvaltningens styr signaler, och det är positivt för målarbetet att området har ett allt tydligare fokus i skolutvecklingsarbetet. Figuren på nästa sida visar hur styrsignalerna påverkar skolornas arbete. Den nedre raden visar ett exempel på hur nämndsmålet *Motivation för lärande* tas om hand i verksamheten och sedan analyseras enligt årshjulet i det systematiska kvalitetsarbetet. Ett annat exempel är differentierad undervisning som ingår i förvaltningens verksamhetsplan och nu arbetas med på skolorna. En viktig anledning till att de övergripande styrsignalerna nu initieras på skolorna är rektorers delaktighet under processen med att ta fram nämndsmål och verksamhetsplan. Behovet grundar sig i verksamheten och inte utifrån eller uppifrån.

Processöverblick för framtagande av nämndsmål, verksamhetsplan och skolornas utvecklingsplan med exempel från ett nämndsmål.

4.3. Sammanfattning

Analysen har utgått från elevernas och lärarnas perspektiv över vad som är bärande i undervisningen samt skolornas utvecklingsarbete och övergripande styrning från nämnd och förvaltning. Analysen visar att skolorna till stor del har fokus på de delar av utbildningen och undervisningen som anses viktiga av såväl elever och lärare och nämnden. Områdena är också tydliga i relation till de nationella mål som rapporten berör. Ett systematiskt arbete med fokus på att främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling ger en hög kvalitet, och utvecklingsarbete med fokus på att undervisningen ska upplevas relevant, ge lust att lära mer och skapa delaktighet för eleverna pågår också. Det senare fokuset är däremot i en tidig fas i utvecklingsarbetet och eleverna önskar här en högre kvalitet.

Skolutvecklingsarbetet har till stora delar långsiktiga perspektiv med stort utrymme för varje skola att planera sitt arbete efter de lokala behoven i elev- och personalgrupp. Gemensamt fokus är utvecklingsplanarbetet med utgångspunkt i nämndens mål, systematisk och kollegial analys och planering av undervisningen samt vikten av rektors ledarskap. Skolorna har kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete och kan framåt behöva mer eller mindre stöd från förvaltningen genom att övergripande utvecklingsprocesser skapas och/ eller formeras utifrån skolornas behov och prioriteringar likt tidigare år. Ett viktigt nästa steg i det arbetet är att förvaltningen formerar insatser i relation till prioriteringar i skolornas utvecklingsplaner som färdigställs kommande månader. Genom det systematiska kvalitetsarbetet och andra dialogformer fångas ytterligare behov in.

Avsnittet *Avslutning* beskriver de bärande kvaliteterna att värna och utvecklingsområden att arbeta vidare med för skolorna.

5. Grundsärskolans arbete med att utveckla undervisningens kvalitet

Uppföljning och analys av grundsärskolans arbete har genomförts i kvalitetsdialog med rektorer för grundsärskolorna. Dialogen hade fokus på det utvecklingsarbete som sker och planeras framåt för att utveckla undervisningen utifrån elevernas olika behov.

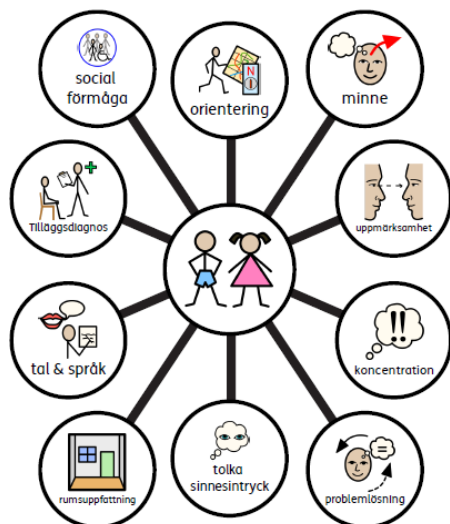
Elevernas olika behov

Grundsärskolan är till för barn som på grund av en utvecklingsstörning eller en begåvningsmässig funktionsnedsättning bedömts inte kunna nå grundskolans kunskapskrav. Eleverna läser antingen mot ämnen eller ämnesområden, se faktaruta.

Eleverna har olika behov i grundsärskolan och personalen i grundsärskolan jobbar intensivt och tätt ihop för att möta de behov eleverna har. Forum och tid för att utveckla en god arbetsmiljö för personalen blir extra viktig och är ett tydligt fokus för rektor. Ett välfungerande samarbete och samsyn i personalgruppen är viktigt och där bidrar också det systematiska kvalitetsarbetet och utvecklingsarbetet.

Bilderna nedan visar hur grundsärskolan arbetar med tydliggörande arbetssätt för att stödja utvecklingen för eleverna utifrån deras olika intellektuella funktionsnedsättningar. Detta är exempel för att visa olika behov som finns att möta i grundsärskolans vardag. Bilderna är skapade av Mariedalsskolan.

Intellektuell funktionsnedsättning

Inriktning i grundsärskolan

Ämnen:

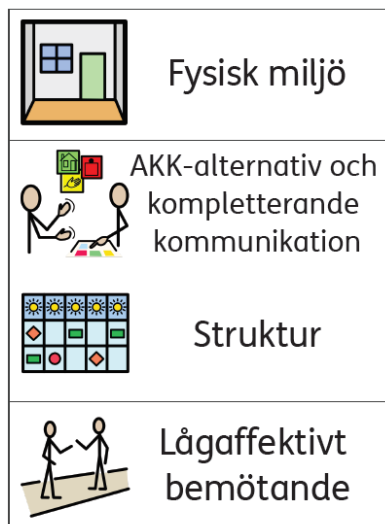
Elevers val – Engelska – Hem- & konsumentkunskap – Idrott & hälsa – Matematik – Musik - Naturorienterade ämnen och teknik – Samhällsorienterade ämnen – Slöjd – Svenska eller svenska som andraspråk

Ämnesområden:

Elevers val – Kommunikation – Fördelningsbar undervisningstid – Motorik – Vardagsaktiviteter – Verklighetsuppfattning

Källa: Skolverket. Timplan för grundsärskolan.

Tydliggörande arbetssätt

Utvecklingsarbete

Rektorer för grundsärskolan i Varberg organiserar för kollegialt lärande, ledande lärare och fokus på olika utvecklingsområden genom ett systematiskt arbete. Utifrån ett årshjul med olika avstämningar för analys på individnivå finns en systematik för att följa elevernas lärande och sociala utveckling. Analys av omdömen, individuell utvecklingsplan och pågående stöd sker systematiskt. Systematiken skapar också förutsättningar för att säkerställa att elever kan nå progression och är rätt placerade.

Rektorer på grundsärskolan arbetar likt övriga rektorer med utvecklingsplansarbete i relation till målstyrningen från nämnd och förvaltning. Det framåtsyftande arbetet utgår från elevernas och personalens behov, nämndens mål och krav från den nationella styrningen. Bedömningsstöd sedan 2017 från skolverket i matematik, svenska och svenska som andraspråk har medfört fördjupning hos personalen i bedömarkompetensen. Sammanfattningsvis är fokus framåt på fem områden, varav flera områden är pågående utvecklingsarbete sedan tidigare.

- Genom ett kollegialt lärande ska den didaktiska kompetensen utvecklas för att främja elevernas lärande så att förmågorna blir vardagsnära och meningsfulla
- Stödja elevers mångsidiga utveckling och lärande genom att skickliggöra pedagoger
- Utveckla likvärdiga bedömningar med stöd av nationella riktlinjer
- Fokus på att utveckla lek och samspel i fritidshemmet
- Utveckla kompetens och samsyn kring elevers behov och förmågor

Utvecklingsarbetet tas om hand på olika sätt. Exempelvis genom olika kollegiala forum för dialog och reflektioner, introduktion av ny personal, övergångsarbete och utbildningsinsatser genom externt stöd. Matematiklyftet har genomförts för läsåret 2019/20, tidigare år har läslyftet genomförts och för nästa läsår kommer extern expertis stödja arbetet med att utveckla likvärdiga bedömningar genom samarbete med förvaltningen. Förvaltningens språk-, läs- och skrivutvecklare stödjer också grundsärskolan.

En utmaning för grundsärskolan är att den personalintensiva verksamheten medför en variation i pedagogisk utbildningsnivå och kompetens. Rektor leder för att hitta nivå och delaktighet i alla utvecklingsområden för personalen.

Sammanfattning

Grundsärskolan har under flera år bedrivit ett systematiskt kvalitetsarbete och aktivt utvecklingsarbete för att undervisningen och utbildningen ska utvecklas utifrån elevernas olika behov. Nya nationella krav bidrar till det rektor väljer att utveckla. Uppföljning av kvantitativa data visar på nöjda vårdnadshavare och goda förutsättningar i form av behörighet, men däremot lägre personaltäthet, jämfört med liknande kommuner. Den kvalitet och de utvecklingsområden rektor lyfter fram i dialog fångar både områden som kommer utav den nationella styrningen och nämndens mål och inriktning.

6. Fritidshemmets arbete med att utveckla undervisningens kvalitet

I april månad genomfördes workshop med alla kommunala skolor som har fritidshem. Rektor och en lärare i fritidshemmet från varje skola var inbjuden. Workshopen fokuserade på hur undervisningsuppdraget utifrån läroplanen utvecklas på fritidshemmen, vilken kvalitet och vilka utvecklingsområden som syns.

Fritidshemmen har från läsåret 2017/18 fått en egen del i läroplanen och från 1 juli 2019 har också fritidshemmets personal ett krav om legitimation. Sedan 2010 har fritidshemmen ett tydligt uppdrag att stimulera elevernas utveckling och lärande.

6.1. Analys av fritidshemmets utveckling av undervisningen

Fritidspedagogernas utvecklingsarbete

Fritidspedagogernas arbete med fritidshemmets egna del i läroplanen och undervisningsuppdraget i relation till det har varit ett tydligt fokus de senaste åren. Läroplans- och undervisningskompetensen har utvecklats, framförallt hos de pedagoger som deltagit i förvaltningens utbildningar. Det finns en utvecklingsvilja hos personalen som gör att det förstärkta läroplansuppdraget och utbildningar har tagits emot positivt.

Senaste årens lärledarutbildning har framförallt höjt kompetensen för deltagande pedagoger vilket innebär att kompetensen i personalgruppen har blivit mer varierad. Det kan ta sig uttryck genom att lärledarna tillägnat sig ett professionellare språk och ökad läroplans- och undervisningskompetens som inte har utvecklats på samma sätt för pedagoger som inte gått utbildning. Det är en följd av utbildningarna men också att utbildningsnivå och vilja att driva utveckling ser olika ut i personalgruppen.

Lärledarna har fått fördjupad kompetens i att leda kollegiala samtal och att fritidshemmets verksamhet tydligare utgår från en kvalitativ pedagogisk planering. I praktiken har arbetet med fritidshemmets pedagogiska planering (FRIPP) utvecklats av lärledare vilket tydligt lyfts i dialog med rektorer och pedagoger. I det arbetet ingår också analys av den genomförda undervisningen för att kunna formera undervisningen framåt för elevernas fortsatta lärande. Att utveckla den situationsstyrda och upplevelsebaserade undervisningen, nyttja olika redskap såsom mallar och verktyg för dokumentation och att sprida

Undervisning i fritidshemmet

I undervisningen ska eleverna erbjudas en variation av arbetssätt, uttrycksformer och lärmiljöer som integrerar omsorg och lärande.

Undervisningen i fritidshemmet kompletterar förskoleklassen och skolan genom att lärandet i högre grad ska vara situationsstyrt, upplevelsebaserat och grupporienterat samt utgå från elevernas behov, intressen och initiativ. Undervisningen syftar till att främja elevernas fantasi och förmåga att lära tillsammans med andra genom lek, rörelse och skapande genom estetiska uttrycksformer samt med utforskande och praktiska arbetssätt. I undervisningen ska eleverna genom leken ges möjlighet att bearbeta intryck, pröva sin identitet, utveckla kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera.

Källa: Skolverket (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2019.

kompetensen vidare i kollegiet är utvecklingsområden som lyfts.

Parallellt med det förstärkta läroplansuppdraget och olika utbildningsinsatser beskriver skolorna hur pedagogernas arbete med att utveckla tillgängliga lärmiljöer och anpassningar för elever utvecklats som innebär att det kompensatoriska uppdraget har stärkts.

Rektors utvecklingsarbete

Rektors ledning och styrning med fokus på att skapa förutsättningar för pedagogers kollegiala planering och analys har utvecklats på många fritidshem de senaste åren. Rektorer skapar förutsättningar för lärledare att driva utvecklingsarbete och stödja kollegor i undervisningens analys och planering. Att tydliggöra läroplans- och undervisningsuppdraget kan fortsatt utvecklas. Det kan handla om att ge de utbildade lärledarna ett tydligt uppdrag och mandat att få leda utvecklingen, skapa struktur för innehåll vid möten och i det kollegiala lärandet, vidareutveckla ett systematiskt kvalitetsarbete med tydliga mål och årshjul för analys samt stärka rektors kompetens om fritidshemmets förstärkta läroplansuppdrag.

Fritidshemmets kompletterande undervisningsuppdrag i relation till skolan har utvecklats på en del skolor men behöver fortsatt utvecklas på andra. I grunden handlar det om att fritidshemmet är ett betydelsefullt komplement till elevernas utbildning och kan tillföra andra kvaliteter och innehåll än det som ingår i skolans uppdrag. Det är på fritidshemmet eleverna möter kunskap på många olika sätt, i olika miljöer, genom olika arbetsätt och metoder som fördjupar lärandet. Samverkan mellan fritidshemmet och skola där undervisning i den ena verksamhetsformen fördjupas på olika sätt i den andra verksamheten kan utvecklas på olika sätt. Exempelvis kan det handla om gemensam planering, att arbeta tillsammans med samma elever under delar av dagen och att fritidshemmet ingår i eller har eget ÄDK eller EHM. I kvalitetsdialog med rektorer framkommer att flera skolor organiserar så att fritidshemmets pedagoger har ansvar för *en* årskurs snarare än att blanda årskurserna på fritidshemmet. Det ökar förutsättningarna för samarbete med skolan kring gemensamma elever.

Ett ytterligare utvecklingsområde är samarbete mellan olika enheter. Det är särskilt viktigt för de mindre enheterna som har ett fåtal personal på fritidshemmet. Även för fritidshem med ett fåtal behörig eller pedagogiskt utbildad personal kan samarbete med andra enheter leda till fördjupning via kollegialt lärande.

Förvaltningens utvecklingsarbete

De utbildningsinsatser förvaltningen genomfört senaste åren med lärledarutbildningen i spetsen är uppskattat hos rektorer och pedagoger.

Förvaltningens utbildningar för fritidspersonal

2016/17	Spel och lek med matematik Språkutvecklande arbetssätt
2017/18	Att möta barn/elever i svårigheter genom lågaffektiva bemötande Digitalisering och teknik
2018/19	Lärledarutbildning
2019/20	Lärledarutbildning fördjupning, två spår: ➔ ÄDK i fritidshemmet ➔ Skolverkets webbkurs

Uppkomna behov som framträder är att utbildningar också ska riktas mot ännu fler anställda på fritidshemmen i syfte att öka grundkompetensen. Det är framförallt kompetensen kring pedagogisk planering som upplevs varierad. Systematik och mall för planering, analyskompetens och dokumentationskompetens är delar som kan utvecklas genom stöd från förvaltningen. Tydliggörande av lärledarrollen på skolorna efterfrågas också.

Fritidshemmens olika förutsättningar avseende lokaler och behörighets- och utbildningsnivå är ett utvecklingsområde för ökad likvärdighet.

Ökad dialog om och med fritidshemmen på förvaltningsnivå ses som en positiv utveckling. Utbildningsinsatser, föreläsning för rektorer och pedagoger från forskare och workshop om fritidshemmets kvalitet i det systematiska kvalitetsarbetet är exempel på sådan dialog. Att rektorer tydligt är delaktiga och drivande i fritidshemmets utveckling är en viktig kvalitet i det fortsatta arbetet.

6.2. Sammanfattning

Beskrivningar från rektorer och lärare i fritidshem som summeras ovan berör både områden med god kvalitet och fortsatta utvecklingsområden. I analys har förvaltningen kategoriserat områdena i fyra övergripande teman, se de mörkgröna fälten nedan. Varje tema har både haft en utveckling i kvalitet de senaste åren men har också utvecklingsområden att arbeta vidare med. Det är framförallt det förstärkta läroplansuppdraget för fritidshemmet, en positiv utvecklingskultur hos personal tillsammans med ökat fokus från rektor och förvaltning som bidragit till den positiva utvecklingen. Flera utvecklingsområden är också en följd av ett driv att fortsatt utveckla fritidshemmets undervisning.

Sammanfattning av fritidshemmets arbete med att utveckla undervisningen

	Läroplans- och undervisningskompetens		Systematiskt kvalitetsarbete (SKA)		Utbildningsinsatser		Likvärdiga förutsättningar	
	Kvalitet	Utvecklingsområde	Kvalitet	Utvecklingsområde	Kvalitet	Utvecklingsområde	Kvalitet	Utvecklingsområde
Pedagoger i fritidshemmet	Kompetenser har utvecklats via utbildningar.	Varierade kompetenser i kollegiet.	FRIPP, lärledare som driver och analyskompetens.	Analys och dokumentation. Situationstyrd och upplevelsebaserad undervisning.	Kompetenser har utvecklats via utbildningar.	Lärledare som sprider sin kompetens i kollegiet.	Utvecklingsvilja hos personal i relation till förstärkt läroplansuppdrag.	Varierade kompetenser och behörighet i kollegiet.
Rektor	Samverkan med skola i det kompletterande uppdraget.	Samverkan med skola i det kompletterande uppdraget.	Organisera för pedagogers kollegiala planering och analys.	Skapa struktur för innehåll och ett målinriktat SKA.	Skapat organisation för att lärledare driver utveckling.	Tydliggöra uppdrag och mandat för lärledare.	Rektorer mer delaktiga och drivande i fritidshemmets utveckling.	Samarbete mellan enheter, särskilt de mindre.
Förvaltning			Ökat fokus och dialog om fritidshemmet med verksamheten.	Stödja FRIPP genom mallar, analys- och dokumentationskompetens.	Utbildningar uppskattas och ger kvalitet i verksamheten.	Utbildning för olika pedagoger beroende på utbildningsnivå och kompetens.		Förutsättningar genom likvärdiga lokaler, behörighet och kompetens.

Flera områden berör den kritik Skolinspektionen riktade i sin nationella granskning om undervisningen i fritidshemmet från 2018. Skolinspektionen lyfter fram rektors betydelse för att tydligare styra mot:

- Styra personalens planering så att den i högre grad inriktas mot uppdraget att stimulera elevernas utveckling och lärande.
- Organisera verksamheten så att den stödjer samarbete och erfarenhetsutbyten mellan personalen i fritidshemmet samt mellan fritidshemmet och skolan.
- Förbättra utvecklingen av undervisningens kvalitet.¹⁴

Det är positivt att rektorerna i Varberg tydligare organiserar för pedagogernas kollegiala lärande, att de genom lärledare och FRIPP sätter fokus på elevernas utveckling och lärande samt att samarbetet med skola succesivt utvecklas. Skolinspektionen lyfter också fram att rektorer tydligare behöver styra och sätta mål för undervisningen i fritidshemmen och följa upp dessa, områden som också ser ut att behöva utvecklas i Varberg.

Skolinspektionen beskriver att svårigheter med tillgång till behörig personal, stora elevgrupper samt materiella förutsättningar som lärverktyg och lokaler är en utmaning i landets fritidshem.¹⁵ Dessa har också identifierats som utvecklingsområden i Varberg.

Sammanfattningsvis sker det en positiv utveckling av kvaliteten i kommunens fritidshem. Utvecklingsområden som finns kommer att fördjupas på lednings- och rektornivå i förvaltningen. Ett antal insatser är redan planerade för läsåret 2020/21:

- Grundutbildning är för lärare/pedagoger i fritidshemmet, som stödjer och deltar i det kollegiala lärandet på varje enhet.
- Fortsatt stöd för lärare i fritidshemmet som genomfört tidigare kompetensutvecklingsinsatser
- Föreläsningar för samtlig personal i fritidshemmet med fokus på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i fritidshemmet

¹⁴ Skolinspektionen (2018). Undervisning i fritidshemmet – inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle. Sid 5f

¹⁵ Ibid.

7. Avslutning

Analyserna i rapporten har några gemensamma beröringspunkter som sammanfattas i det här avsnittet. Fokus i *Undervisning och ledarskap* är hur verksamheterna och förvaltningen arbetar med att utveckla undervisningen, vilken kvalitet det arbetet ger och vilka utvecklingsområden som går att identifiera.

7.1. Kvalitet att värna

I grundskolan, grundsärskolan och i fritidshemmet har det under de senaste åren utvecklats ett systematiskt arbete med fokus på att främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. I elevenkät, dialog med elever och lärare samt i kvalitetsdialog med rektorer framträder att arbetet med att systematiskt analysera och utveckla undervisningen ger effekt. Konkreta strategier för det arbete som pågår är kollegial analys och planering av undervisningen, förvaltningsövergripande utbildningar samt distribuerat ledarskap genom lärledare i ÄDK och förstelärare. Förvaltningens övergripande ledning och stöd går tydligt att härleda till en positiv utveckling i framförallt grundskola och fritidshem.

Det sker också ett arbete med att stärka elevrelationer och skolkultur i verksamheterna. Rektors ledarskap och organisering, till exempel genom co-teaching och samverkan mellan fritidshem och skola, är det som tydligast framkommer i analys. En skolkultur där organisationen tydligt utgår från elevernas olika behov, där pedagogerna samarbetar för att utveckla undervisningen och där det finns en drivkraft att genomföra skolutveckling bidrar till alla aspekter av måluppfyllelse. Förvaltningens övergripande ledning och stöd har inte riktat fokus på skolkultur och det relationella men insatser för kollegial analys och planering bidrar till stora delar i det arbetet.

Skolutvecklingsarbetet leds genom målstyrningen. Arbetet utgår från nämndens mål och förvaltningens strategier och har under läsåret inneburit utvecklingsplansarbete på respektive skola. I det arbetet sker en innehållslig fördjupning som bidrar till områdena som beskrivs ovan. Skolornas fokus handlar till stora delar om att fördjupa differentierad undervisning, tillgängliga lärmiljöer, elevernas delaktighet och inflytande samt relevans för lärandet.

Sammanfattningsvis kan fem områden identifieras där det finns en hög kvalitet och som bör värnas framåt:

- Formativ undervisning med fokus på vad som ska läras, på vilka sätt det ska läras samt att undervisningen är på en bra nivå och utmanar framåt
- Systematisk och kollegial analys och planering av undervisningen för att främja elevernas lärande
- Distribuerat ledarskap för att leda och stödja undervisningsutvecklingen
- Rektors ledarskap och organisering för att främja en positiv skolkultur
- Långsiktig målstyrning med fokus verksamhetens grunduppdrag och medarbetarnas delaktighet

7.2. Utvecklingsområden

Utvecklingsområden i arbetet med att utveckla undervisningen tangerar till stora delar elevernas upplevelse av de områden de önskar en högre kvalitet. Det betyder att när skolutvecklingsarbetet inte tydligt har ett område i fokus så upplever eleverna att undervisningen *inte* berör detta i lika hög utsträckning som andra områden. Det handlar framförallt om att undervisningen ska upplevas relevant, ge lust att lära mer och skapa delaktighet för eleverna. Det är därför positivt att målstyrningen sätter fokus på *Motivation för lärande* där de här delarna är i fokus. Skolorna lyfter fram delarna i sin framåtsyftande planering och arbetet är därför i en tidig fas. I jämförelse med tidigare års systematiska kvalitetsarbete syns numera en initiering av skolorna att lyfta dessa områden, och det är en positiv utveckling utifrån elevernas behov. Det finns däremot skolor som snarare har fokus på grundläggande kultur och struktur utifrån behov som finns på skolan, och andra skolor är ännu inte helt konkreta i sina insatser för utvecklingsarbetet.

Förvaltningsövergripande strategier och stöd för skolornas arbete har i flera fall lyfts fram löpande i rapporten såsom målstyrningsarbetet med utvecklingsplaner, ÄDK, rektorsorganisation, systematiskt kvalitetsarbete och språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt med mera. Däremot är det överraskande att inte fler delar framträder tydligare. Övergripande processer för att utveckla exempelvis relevans och motivation för eleverna, differentierad undervisning, tillgängliga lärmiljöer utöver den fysiska och olika rektorsstöd framträder inte tydligt.

Rektor har ett stort ansvar för att skapa förutsättningar för skolutvecklingsarbetet. Vid flera rektorsbyten tenderar utvecklingsarbetet att stagnera vilket också påverkar möjligheterna för elevernas lärande och utveckling. Vidare ser det ut som att rektors ledarskap har stor betydelse för att driva utvecklingsarbetet framåt även när rektor varit längre på en skola. Stöd för rektors pedagogiska ledning sker genom dialog med grundskolechef samt via lärgrupper där rektorer tillsammans har dialog om olika teman för att stärka varandra. Även det systematiska kvalitetsarbetet bygger på ett kollegialt lärande.

I grundsärskolan och fritidshemmet lyfts framförallt en varierad kompetens i personalgruppen som kritiskt att utveckla. Det handlar både om rektors stöd och organisering samt förvaltningens bidrag genom kompetensutveckling.

Sammanfattningsvis kan fyra utvecklingsområden identifieras:

- Undervisning som är relevant, ger lust att lära mer och skapar delaktighet för eleverna
- Tydliga strategier och innehåll för nämndens mål *Motivation för lärande* på skolorna och förvaltningsövergripande
- Varierad kompetens i grundsärskolan och fritidshemmet hos pedagogerna vilket påverkar likvärdigheten i att utveckla undervisningen
- Stöd för rektors pedagogiska ledning utifrån behov

8. Källförteckning

Blossing, U (2008). *Kompetens för samspelande skolor*. Studentlitteratur.

Förskole- och grundskoleförvaltningen (2019). *Mål och resultat 2019*.

Håkansson, J. Sundberg, D. (2018). *Utmärkt ledarskap i skolan. Forskning at att leda för elevers måloppfyllelse*.

Jahnke, A & Hirsch, Å (2020). *Varför förbättras inte elevresultaten trots alla insatser*. Ifous.

Jarl, M., Blossing, U. & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång. Strategier för en likvärdig skola*. Stockholm: Natur och Kultur.

Skolinspektionen (2019). *Huvudmannens arbete för kontinuitet på skolor med många rektorsbyten*. Tematisk kvalitetsgranskning.

Skolinspektionen (2018). *Undervisning i fritidshemmet – inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle*.

Skolverkets hemsida. *Forskningsbaserat arbetssätt i undervisningen*. Hämtad 7 november 2019

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2019*.

Skolverket. *Timplan för grundsärskolan*.

Specialpedagogiska myndigheten (2018). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*. Sid

Wallberg, H. (2019). *Lektionsdesign*. Stockholm: Gothia.

9. Bilaga – Enkätfrågor/påståenden

ELEVENKÅT HT19		
Områden	Frågor	
Kunskaper för lärande	1.	Jag får veta vad jag behöver lära mig för att nå målen i undervisningen
	2.	Mina lärare hjälper mig att förstå varför jag ska lära mig
	3.	Mina lärare hjälper mig att förstå hur jag kan göra för att lära mig
Undervisning utifrån eleverna	4.	Mina lärare tar reda på vad jag kan och vad jag behöver lära mig mer om
	5.	Undervisningen utgår ifrån det jag redan visat att jag kan
	6.	Jag får arbeta med olika exempel och arbetssätt för att förstå och lära mig mer
Respons/feedback och bedömning	7.	Jag får veta hur jag kan komma vidare i skolarbetet och lära mig mer
	8.	På lektionerna får jag möjlighet att träna utan att känna mig bedömd
Förväntan och motivation	9.	Mina lärare får mig att tro på mig själv i mitt skolarbete
	10.	Jag får möjlighet att arbeta med utmanande uppgifter som inte är för svåra
	11.	Undervisningen kopplas till samhället utanför skolan
	12.	Undervisningen gör så att jag blir nyfiken på att lära mig mer
Demokratiska värden	13.	Mina resonemang och idéer används i undervisningen
	14.	Jag och mina klasskamrater ges möjlighet att lära av varandra på lektionerna
	15.	Jag uppmuntras till att ifrågasätta och vara kritisk till vad jag ser, hör och läser
Fritextfråga	16.	Beskriv hur undervisningen är när du lär dig som bäst? Ge några exempel!